

Vittnesmål från Förintelsen i Litauen

Under den nazistiska ockupationen av Litauen utplånades omkring 95 % av den judiska befolkningen, vilket är den högsta andelen i något land under Förintelsen. Historiker har försökt förklara varför just Litauen drabbades så hårt. En av de främsta orsakerna var det omfattande deltagandet från den lokala befolkningen i morderna, kombinerat med en långvarig antisemitism i det litauiska samhället. År 1941 invaderades Litauen av Nazityskland, och en tyskvänlig administration installerades. Denna regim delade Nazitysklands mål om att utrota judarna i landet. På kort tid avrättades nästan hela den judiska befolkningen i Litauen. Nedan följer ett antal vittnesmål från Förintelsen i Litauen. Läs utdragen och besvara frågorna som följer.

Uppmaning från Litauiska Aktivistfronten (LFA)

Litauiska Aktivistfronten (LFA) var en av de grupper som aktivt deltog i förföljelsen av judar och även skjutningarna. De var mycket negativa till den sovjetiska ockupationen av Litauen 1940. De var däremot positivt inställda till den tyska annekteringen av Litauen 1941 men med förhoppningen att de skulle få en självständig stat igen. Nedan kommer en uppmaning till det litauiska folket i och med Tysklands övertagande av landet.

”Idag påbörjar vi kampen mot vår gemensamma fiende, som har två ansikten: Röda armén och den ryska bolsjevismen. (...) Vi är övertygade om att judarna har varit den här fiendens dolda medhjälpare. Judar tillhör varken ett specifikt folk eller samhälle. De har inget hemland, ingen nation. De är endast judar. (...) Rysk kommunism och dess evige följeslagare, juden, är vår gemensamma fiende. (...) Vytautas den store gav en gång judarna en fristad i Litauen, i hopp om att de skulle visa tacksamhet. Men för dessa israelitiska parasiter var det en chans att slå rot i Litauens folk. Snart spred de sig och blev affärsmän och bedragare.”

Dagboksanteckningar från Zenonas Blinas, generalsekreterare i Litauens Nationalistparti

Den lokala administrationen i Litauen var väldigt aktiva i administrationen i Förintelsen i Litauen. De hjälpte till med det logistiska och utförde massaker med stöd från tyskarna.

13 juli 1941

”En man från Joniskis anlände. En ung bonde, säger de, som har svårt att acceptera judarnas avrättningar. På landsbygden var judisk terror inte lika påtaglig, så för honom känns detta dyster och deprimerande. Han menar att det vore bättre att sätta judarna i arbete istället och fokusera på att skjuta kommunister. Han anser att vi avrättar för många och att det är fel att litauererna själva står för skjutningarna. Särskilt om det är sant att tyskarna filmar dessa avrättningar”

14 juli 1941

”Idag samtalade jag med chefen för Rokiskidistriktet. Under morgonen skulle 9000 judar skjutas i Rokiskis. En tre meter djup grop hade grävts. 100 judar leddes fram åt gången, lades i gropen och fick veta att den som rörde sig skulle bli skjuten direkt. Skott avlossades mot deras ryggar med handhållna kulsprutor. Därefter täcktes kropparna med ett lager av 20–30 cm sand innan nästa grupp placerades i gropen.”

11 oktober 1941

”Middag med tyskarna. Jag höjer mitt glas och säger: ’Jag utbringar en skål för Adolf Hitler, för den ärorika tyska armén, för det tyska folket...’ Efter en kort paus tillägger jag: ’... och för Litauen.’”

2 oktober 1941

”I Vilnius säger man att det bara finns omkring 10 000 judar kvar. Litauerna driver ut judar ur ghyttot i kolonner om 5000 till 6000, de misshandlar och knuffar dem även på Gediminogatan.”

Vittnesmål från dem som tjänade på judeförföljelserna

Fråga: Vad tog ni från judarna?

”Från en judisk butik tog jag hem ett par kängor till min mor, men det visade sig att de var omaka. Efter att judarna hade förts ut ur sina hem till torget och ställts upp i led, började folk ta för sig av deras egendom. Alla deltog i jakten, eftersom det hade lovats att deras tillgångar, hus och lägenheter skulle delas ut. Många försörjde sig på judarnas egendom.

Efteråt kunde man köpa judiska tillhörigheter utanför Lipkes restaurang. Folk samlades där, rafsade åt sig kläder och andra värdesaker, och försvann snabbt iväg med dem. Restaurangen var överfull med textilier som hade transporterats dit med hästar. Från fönstren kastades täcken, kuddar och madrasser ut, och människor tog så mycket de kunde bära. Det var ett fullständigt kaos.”

Fråga: Vem kastade ut sakerna?

”De som deltog i skjutningarna var även de som plundrade judarnas hem. De behöll de finaste föremålen och möblerna för sig själva.”

Vittnesmål från skyttarna i folkmordet

Fråga: Hur gick avrättningarna till?

”Vi hade fem patroner i magasinet. Vår uppgift var att skjuta fem personer, sedan var det andras tur. Soldaterna stod på motsatt sida av gropen, där judarna hade placerats. Allt skedde blixtnsnabbt: de ställdes upp i rader och sköts omedelbart. Vem som skötte nedgrävningen vet jag inte. Det kan ha varit vitryssar eller civila som fick betalt för det.”

Fråga: Var alla som sköt frivilliga?

”Ja, absolut. Ingen tvingades delta.”

Fråga: Vilka städer skickades ni till för att avrätta judar?

”Överallt. Det var många fordon som transporterade oss, och hela bataljoner skickades till de större städerna. Vi färdades i täckta tyska lastbilar utan att veta vår destination. Den lokala polisen gick runt och samlade ihop judarna från deras hem, förde dem till torget och delade sedan upp dem enligt listor. Tyskarna behöll dem de ansåg användbara, som läkare eller ingenjörer, medan resten transporterades till massgravarna som redan var grävda utanför stadsgränsen, ofta på bergssluttningar.”

Fråga: Hur många avrättades under en operation?

”Det fanns ingen specifik siffra. Så många som fördes fram, så många sköts. Vi kunde inte lämna platsen förrän det var över. Ingen informerade oss om det var 1000, 2000 eller bara 10 personer.”

Fråga: Var det alltid samma personer som deltog i avrättningarna, eller skiftade det?

”De som var giriga såg hur andra fick med sig dyrbara föremål och pengar, vilket gjorde att de själva ville delta vid nästa operation. Många tackade nej direkt, medan andra, särskilt de som var äventyrliga, bad om att få vara med.”

Frågor till källorna

1. Sammanfatta vad källorna säger.
2. Hur motiverades soldater och lokalbefolkning att behandlar judar dåligt?
3. Vissa historiker menar att det som utmärkte Förintelsen i Litauen var att lokalbefolkningen engagerade sig extra i dödandet. Hur ser vi det i källorna?
4. Hur kan vi förstå att 95% av Litauens judar dog under Förintelsen om vi läser källorna?
5. Vilka andra slutsatser kan vi dra från källorna?